

Resultaten verantwoordingsonderzoek 2016

Overige Hoge Colleges van Staat en Kabinetten van de Gouverneurs (IIB)

Rapport bij het jaarverslag

2017

Resultaten
verantwoordingsonderzoek 2016
Overige Hoge Colleges van Staat en
Kabinetten van de Gouverneurs (IIB)

Rapport bij het jaarverslag

Vooraf

De Algemene Rekenkamer doet ieder jaar onderzoek naar de verantwoording die ministers in hun jaarverslagen afleggen over hun bedrijfsvoering, hun bestedingen en hun beleid.

Onze centrale vragen in dit jaarlijkse ‘verantwoordingsonderzoek’ zijn:

- Is het geld in het afgelopen jaar besteed volgens de regels?
- Waren de zaken op het departement goed geregeld?
- Heeft het gevoerde beleid de gewenste resultaten gehad?

Op basis van deze vragen schetsen wij per begrotingshoofdstuk of de verantwoordelijke ministers hun zaken op orde hebben. Vanuit onze wettelijke taak geven wij daarbij ook oordelen over de kwaliteit van de financiële informatie en de beleids- en bedrijfsvoeringsinformatie in de jaarverslagen van de ministers.

Dit rapport heeft betrekking op het *Jaarverslag 2016* van begrotingshoofdstuk IIB over de Overige Hoge Colleges van Staat en Kabinetten van de Gouverneurs. Dit begrotingshoofdstuk valt onder de verantwoordelijkheid van de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

Onze overige publicaties in het kader van het verantwoordingsonderzoek 2016 vindt u op www.rekenkamer.nl/verantwoordingsonderzoek2016.

Inhoud

1	Onze conclusies	5
2	Feiten en cijfers	6
3	Financiële informatie	8
3.1	Oordeel rechtmatigheid financiële informatie	8
3.2	Oordeel deugdelijke weergave financiële informatie	9
3.3	Oordeel rechtmatigheid en deugdelijke weergave op artikelniveau	9
4	Bedrijfsvoering	10
4.1	Ontwikkelingen bedrijfsvoering	10
4.2	Oordeel over de bedrijfsvoering	11
4.3	Oordeel over totstandkoming bedrijfsvoeringsinformatie	11
5	Beleidsresultaten	12
6	Reactie minister en nawoord Algemene Rekenkamer	13
6.1	Reactie minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties	13
6.2	Nawoord Algemene Rekenkamer	13
	Bijlage	
	Over het verantwoordingsonderzoek	14

1 Onze conclusies

Hoge Colleges werken aan verbetering van hun informatiebeveiliging

De Hoge Colleges van Staat hebben de ambitie om, net als de departementen, verantwoording af te leggen over de beveiliging van hun informatie. De regelgeving schrijft dit niet voor, maar deze ambitie past bij hun positie in het staatsbestel.

De Overige Hoge Colleges – Raad van State, Algemene Rekenkamer, Nationale ombudsman en Kanselarij der Nederlandse Orden – hadden in 2016 nog onvoldoende inzicht in de beveiliging van hun informatiesystemen om deze ambitie te realiseren. De laatste drie verwachten begin 2018 verantwoording over 2017 af te leggen, zowel intern als extern, maar daarvoor moet nog wel van alles gebeuren.

Verder in het rapport

In de volgende hoofdstukken werken wij bovenstaande conclusie verder uit:

- Hoofdstuk 3, 'Financiële informatie': hierin geven wij een toelichting op ons oordeel dat de financiële informatie in het *Jaarverslag 2016* van de Overige Hoge Colleges van Staat en Kabinetten van de Gouverneurs rechtmatig is en deugdelijk is weergegeven.
- Hoofdstuk 4, 'Bedrijfsvoering': hierin geven wij een toelichting op ons oordeel dat de bedrijfsvoeringsinformatie in het *Jaarverslag 2016* van de Overige Hoge Colleges van Staat en Kabinetten van de Gouverneurs deugdelijk tot stand is gekomen en voldoet aan de verslaggevingsvoorschriften.
- Hoofdstuk 5, 'Beleidsresultaten': hierin geven wij een toelichting op ons oordeel dat de informatie die in het *Jaarverslag 2016* over de Overige Hoge Colleges van Staat en Kabinetten van de Gouverneurs is opgenomen over het gevoerde beleid deugdelijk tot stand is gekomen.
- Hoofdstuk 6, 'Reactie van de minister en nawoord Algemene Rekenkamer': hierin geven wij de reactie weer die wij op 25 april 2017 ontvingen van de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

2 Feiten en cijfers

In onderstaand overzicht schetsen we het begrotingshoofdstuk Overige Hoge Colleges van Staat en Kabinetten van de Gouverneurs in cijfers. We geven weer wat de uitgaven in 2016 waren in vergelijking met 2014 en 2015. De uitgaven die de overige Hoge Colleges van Staat en Kabinetten van de Gouverneurs in 2016 op dit begrotingshoofdstuk hebben gedaan betreffen 0,05% van de totale rijksuitgaven van 2016.

Begrotingshoofdstuk IIB heeft betrekking op vier Hoge Colleges van Staat:

- de Raad van State;
- de Algemene Rekenkamer;
- de Nationale ombudsman;
- de Kanselarij der Nederlandse Orden.

Nederland kent nog twee Hoge Colleges van Staat: de Eerste Kamer en de Tweede Kamer. Zij hebben een eigen begrotingshoofdstuk binnen de rijksbegroting: hoofdstuk IIA. Daarom worden de vier genoemde organisaties in begrotingshoofdstuk IIB aangeduid als 'Overige Hoge Colleges van Staat'.

Begrotingshoofdstuk IIB heeft behalve op de Overige Hoge Colleges van Staat ook betrekking op drie Kabinetten:

- het Kabinet van de Gouverneur van Aruba;
- het Kabinet van de Gouverneur van Curaçao;
- het Kabinet van de Gouverneur van Sint-Maarten.

Elk Hoog College van Staat en elk Kabinet heeft een specifieke positie in ons staatsbestel en functioneert in een eigen bestuurlijke context. De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties is op grond van artikel 19 van de Comptabiliteitswet 2001 verantwoordelijk voor het beheer van de begroting van de Overige Hoge Colleges van Staat en Kabinetten van de Gouverneurs als geheel, maar deze organisaties voeren zelf het beheer over hun begrotingsdeel. Over de inhoud van dat beheer bestaan afspraken met de minister, waarin recht wordt gedaan aan hun staatsrechtelijke positie.

Overzicht uitgaven 2014-2016 Overige Hoge Colleges van Staat en Kabinetten van de Gouverneurs
(in miljoenen €)

	2014	2015	2016
Raad van State	58,5	59,5	57,6
Algemene Rekenkamer	30,0	28,7	28,9
Nationale ombudsman	16,4	17,1	16,3
Kanselarij der Nederlandse Orden	3,6	4,2	4,4
Kabinet van de Gouverneur van Aruba	1,8	2,0	2,0
Kabinet van de Gouverneur van Curaçao	3,1	3,6	3,2
Kabinet van de Gouverneur van Sint-Maarten	2,8	2,4	2,3

3 Financiële informatie

In dit hoofdstuk bespreken we de resultaten van ons onderzoek naar de financiële informatie in het *Jaarverslag 2016* van de Overige Hoge Colleges van Staat en Kabinetten van de Gouverneurs. Er zijn bij deze financiële informatie geen belangrijke fouten en onzekerheden te melden.

Oordeel over de financiële informatie

De financiële informatie in het jaarverslag voldoet op totaalniveau aan de daaraan te stellen eisen. Daarnaast hebben wij ook geen fouten gevonden die de tolerantiegrens op artikelniveau overschrijden.

Bovenstaand oordeel is gebaseerd op onze oordelen over:

- de rechtmatigheid van de financiële informatie;
- de deugdelijke weergave van de financiële informatie;
- de rechtmatigheid en de deugdelijke weergave van de financiële informatie op artikelniveau.

Alle door ons aangetroffen fouten en onzekerheden vindt u in het overzicht op www.rekenkamer.nl/verantwoordingsonderzoek2016.

3.1 Oordeel rechtmatigheid financiële informatie

De informatie die is opgenomen in de financiële overzichten van het *Jaarverslag 2016* van de Overige Hoge Colleges van Staat en Kabinetten van de Gouverneurs, is op totaalniveau rechtmatig. Wij geven dit oordeel onder het voorbehoud dat de Staten-Generaal goedkeuring zullen verlenen aan de slotwetmutaties waarin alle geraamde uitgaven, verplichtingen en ontvangsten uit de begroting van de Overige Hoge Colleges van Staat en Kabinetten van de Gouverneurs in overeenstemming zijn gebracht met de uiteindelijk gerealiseerde bedragen.

Vorbehoud slotwetmutaties

Het bedrag aan verplichtingen dat in het *Jaarverslag 2016* van de Overige Hoge Colleges van Staat en Kabinetten van de Gouverneurs is opgenomen, omvat in totaal € 3,0 miljoen aan overschrijdingen op begrotingsartikelen 1, 2, 3 en 4. Het bedrag aan uitgaven omvat in totaal € 0,2 miljoen aan overschrijdingen op begrotingsartikelen 2 en 3. Gaan de Staten-Generaal niet akkoord met de daarmee samenhangende slotwetmutaties, dan moeten wij mogelijk onze oordelen over de financiële informatie herzien.

3.2 Oordeel deugdelijke weergave financiële informatie

De informatie die is opgenomen in de financiële overzichten van het *Jaarverslag 2016* van de Overige Hoge Colleges van Staat en Kabinetten van de Gouverneurs, is op totaalniveau deugdelijk weergegeven en voldoet aan de verslaggevingsvoorschriften.

3.3 Oordeel rechtmatigheid en deugdelijke weergave op artikelniveau

Wij controleren ook op artikelniveau of de financiële informatie rechtmatig is en deugdelijk is weergegeven. Wij hebben hierbij geen belangrijke fouten en onzekerheden geconstateerd in het *Jaarverslag 2016* van de Overige Hoge Colleges van Staat en Kabinetten van de Gouverneurs.

4 Bedrijfsvoering

Wij hebben onderzoek gedaan naar de informatie die de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties heeft opgenomen over de bedrijfsvoering in het *Jaarverslag 2016* van het begrotingshoofdstuk Overige Hoge Colleges van Staat en Kabinetten van de Gouverneurs. Wij schetsen in dit hoofdstuk ontwikkelingen in de bedrijfsvoering, en geven een oordeel over de bedrijfsvoering zelf en over totstandkoming van de informatie hierover.

4.1 Ontwikkelingen bedrijfsvoering

Hoge Colleges willen verantwoording afleggen over informatiebeveiliging

De Hoge Colleges van Staat hebben de ambitie om, net als de departementen, verantwoording af te leggen over de beveiliging van hun informatie. De regelgeving schrijft dit niet voor, maar deze ambitie past bij hun positie in het staatsbestel. De Hoge Colleges werken samen aan een In Control Verklaring (ICV)-model: een interne rapportage over de informatiebeveiliging, die ook als basis kan dienen voor externe verantwoording in het jaarverslag.

Nog geen volledig zicht op risico's voor informatiebeveiliging

De Overige Hoge Colleges van Staat hadden in 2016 nog onvoldoende inzicht in de beveiliging van hun informatiesystemen om de ambitie die past bij hun positie in het staatsbestel ook te realiseren. Beperkte capaciteit en vele andere prioriteiten spelen daarbij een rol. De Raad van State, de Algemene Rekenkamer, de Nationale ombudsman en de Kanselarij der Nederlandse Orden hebben in 2016 wel nieuwe risico's geïnventariseerd en nieuwe maatregelen getroffen, maar alle vier moeten nog het nodige doen om relevante resterende risico's uit te sluiten. De Algemene Rekenkamer, de Nationale ombudsman en de Kanselarij der Nederlandse Orden verwachten begin 2018 verantwoording over 2017 af te leggen, zowel intern als extern. De Raad van State verwacht dat er eind 2018 zicht is op de beveiligingsrisico's voor zijn kritieke systemen.

Informatie over naleving afspraken met Tweede Kamer over financiële systeem ontbreekt

Bij het financiële systeem van de Tweede Kamer waren het beheer en de beveiliging in 2016 onvoldoende op orde, zie www.rekenkamer.nl/verantwoordingsonderzoek2016, bij 'Staten-Generaal (IIA) 2016'. De Raad van State, Algemene Rekenkamer en Nationale ombudsman maken gebruik van het financiële systeem van de Tweede Kamer, en zij hebben de afspraken daarover in 2015 vastgelegd in een dienstverleningsovereenkomst. In die overeenkomst staat niet hoe zij worden geïnformeerd over de naleving van de afspraken. Die informatie is belangrijk, omdat deze Hoge Colleges ook afhankelijk zijn voor de controle op de eigen informatiebeveiliging hiervan. Verlies of misbruik van financiële informatie kan namelijk leiden tot onrechtmatige betalingen, verstoring van de bedrijfsvoering en het niet of niet tijdig opstellen van het jaarverslag van de Hoge Colleges. De Raad van State, Algemene Rekenkamer en Nationale ombudsman hebben inmiddels met de Tweede Kamer afspraken gemaakt over de inhoud van de beheerrapportages. De volgende stap is het daadwerkelijk uitbrengen van deze rapportages.

Inkoopbeheer Overige Hoge Colleges is verbeterd

We zien in 2016 belangrijke verbeteringen in het inkoopbeheer van de Overige Hoge Colleges van Staat, zowel in de regelgeving als in de uitvoering. Zo zijn bij de Raad van State, waar we in 2015 extra aandacht vroegen voor het inkoopbeheer, aantoonbaar verbeteringen gerealiseerd in de kennis van de inkoopregelgeving en de transparantie van het inkoopproces. Bij de Algemene Rekenkamer zijn nog verbeteringen nodig, onder meer het opstellen van een procedure voor de objectieve keuze van de leverancier.

4.2 Oordeel over de bedrijfsvoering

De door ons onderzochte onderdelen van de bedrijfsvoering van de Overige Hoge Colleges van Staat en Kabinetten van de Gouverneurs voldeden in 2016 aan de gestelde eisen.

4.3 Oordeel over totstandkoming bedrijfsvoeringsinformatie

De bedrijfsvoeringsinformatie in het *Jaarverslag 2016* van het begrotingshoofdstuk Overige Hoge Colleges van Staat en Kabinetten van de Gouverneurs is deugdelijk tot stand gekomen en voldoet aan de verslaggevingsvoorschriften.

5 Beleidsresultaten

Wij hebben onderzoek gedaan naar de informatie die de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties in het *Jaarverslag 2016* van het begrotingshoofdstuk Overige Hoge Colleges van Staat en Kabinetten van de Gouverneurs heeft opgenomen over het gevoerde beleid. Wij geven in dit hoofdstuk een oordeel over de totstandkoming van deze informatie.

Oordeel over totstandkoming beleidsinformatie

Wij controleren de totstandkoming van de beleidsinformatie. Wij gaan daarbij na of de beleidsinformatie in het jaarverslag ordelijk en controleerbaar tot stand komt. De beleidsinformatie in het *Jaarverslag 2016* van het begrotingshoofdstuk Overige Hoge Colleges van Staat en Kabinetten van de Gouverneurs is deugdelijk tot stand gekomen en voldoet aan de verslaggevingsvoorschriften.

6 Reactie minister en nawoord Algemene Rekenkamer

De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties heeft op 25 april 2017 gereageerd op ons conceptrapport. Hieronder geven we zijn reactie integraal weer. De volledige reactie staat ook op www.rekenkamer.nl/verantwoordingsonderzoek2016. We sluiten dit hoofdstuk af met ons nawoord.

6.1 Reactie minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties schrijft:

“Met belangstelling heb ik kennis genomen van uw conceptrapport bij het jaarverslag 2016 van de Overige Hoge Colleges van Staat en Kabinetten van de Gouverneurs, hoofdstuk IIB van de rijksbegroting. Hierbij ontvangt u mijn bestuurlijke reactie, mede namens de Raad van State.

Tot mijn genoegen constateert u dat de in het jaarverslag opgenomen financiële informatie deugdelijk is weergegeven en voldoet aan de verslaggevingsvoorschriften. Tevens stelt u vast dat de in de financiële overzichten opgenomen verplichtingen, uitgaven, ontvangsten en balansposten rechtmatig tot stand zijn gekomen.

Namens de Raad van State kan ik u melden dat ook de Raad van State verwacht dat er eind 2017 volledig zicht is op de beveiligingsrisico's voor zijn kritieke systemen, zodat er begin 2018 verantwoording kan worden afgelegd.”

6.2 Nawoord Algemene Rekenkamer

Wij hebben met instemming vernomen dat de Raad van State ernaar zal streven om zich – samen met de andere Hoge Colleges – begin 2018 over 2017 te verantwoorden met een ‘in control’ verklaring. Gegeven de beperkte capaciteit en daarmee de beperkte specialistische kennis voor onderdelen van de bedrijfsvoering bij elk van de Colleges, onderschrijven wij het voordeel van gezamenlijke inspanning om verbeteringen bij de informatiebeveiliging te realiseren. We zullen in ons verantwoordingsonderzoek 2017 nagaan of de Overige Hoge Colleges van Staat maatregelen hebben getroffen om de informatiebeveiliging verder op orde te brengen.

Bijlage

Over het verantwoordingsonderzoek

In ons jaarlijkse verantwoordingsonderzoek kijken wij naar de kwaliteit van de jaarverslagen die de minister van Financiën op Verantwoordingsdag aanbiedt aan het parlement. Wij beoordelen ook de kwaliteit van de bedrijfsvoering van de ministeries gedurende het begrotingsjaar. Het onderzoek mondt uit in:

1. onze bevindingen en oordelen bij deze jaarverslagen;
2. onze verklaring van goedkeuring bij de rijksrekening en de saldibalans van het rijk, die in het Financieel jaarverslag van het Rijk zijn opgenomen.

De taken en bevoegdheden voor het Verantwoordingsonderzoek liggen vast in de Grondwet en in de Comptabiliteitswet 2001.

Onderzoek naar de jaarverslagen

Ons onderzoek naar de jaarverslagen is erop gericht om vast te stellen:

- of de weergave van de financiële informatie klopt en de weergegeven financiële informatie rechtmatig tot stand is gekomen – dat wil zeggen dat de onderliggende transacties in overeenstemming zijn met de begrotingswetten en andere toepasselijke wettelijke regels;
- of de weergegeven (niet-financiële) informatie over het gevoerde beleid en de bedrijfsvoering op goede wijze tot stand gekomen is;
- of de inrichting van het jaarverslag voldoet aan de bepalingen uit de Comptabiliteitswet 2001 en de Rijksbegrotingsvoorschriften.

Bij het onderzoek naar de financiële informatie willen wij voldoen aan de internationale controlestandaarden voor rekenkamers (International Standards of Supreme Audit Institutions, 'ISSAIs'). Wij onderzoeken niet iedere geldstroom tot in detail, maar hanteren een werkwijze die is gebaseerd op risicoanalyse.

Wij maken optimaal gebruik van het controlewerk dat de Auditdienst Rijk voor de ministers verricht, en voeren daarnaast eigen controles uit.

Met het oog op het budgetrecht van het parlement richten wij ons controlewerk zo in dat wij over belangrijke fouten en onzekerheden niet alleen op jaarverslagniveau in totaal, maar ook per begrotingsartikel kunnen rapporteren. Om te kunnen bepalen wat wel en niet belangrijk is gebruiken wij kwantitatieve en kwalitatieve tolerantiegrenzen.

Voor de in het jaarverslag opgenomen informatie over het gevoerde beleid en de bedrijfsvoering beoordelen we of deze ordelijk en controleerbaar tot stand is gekomen.

Onderzoek naar de bedrijfsvoering

In ons onderzoek naar de kwaliteit van de bedrijfsvoering van de ministeries beoordelen wij of het financieel beheer, het materieelbeheer en andere elementen van de bedrijfsvoering rechtmatig, ordelijk en controleerbaar zijn.

Omdat het niet mogelijk is alle relevante elementen van de bedrijfsvoering jaarlijks te toetsen, hebben wij een meerjarige aanpak ontwikkeld. Wij richten ons daarbij niet alleen op de elementen die een rechtstreekse relatie hebben met de financiële informatie in de jaarverslagen, maar ook op andere belangrijke onderwerpen als informatiebeveiliging en toezicht op uitvoering van beleid door derden.

Als we vinden dat een onderdeel van de bedrijfsvoering onvoldoende beheerst verloopt, noemen wij dat een 'onvolkomenheid' dan wel een 'ernstige onvolkomenheid'. Daarnaast kunnen wij ontwikkelingen en risico's signaleren die nog aandacht behoeven.

Onderzoek naar beleidsinformatie

Wij doen jaarlijks onderzoek naar een aantal beleidsthema's. Centraal staan hierbij de vragen of ministers erin slagen de belastingbetaler waar voor zijn geld te leveren en of zij het parlement hierover voldoende informeren. Hiervoor gaan wij na:

- hoeveel geld aan het beoogde doel wordt besteed;
- of voor dat geld de beloofde prestaties worden geleverd;
- in hoeverre het met het geld beoogde doel wordt gerealiseerd;
- of het parlement in begroting, jaarverslag en andere kamerstukken voldoende wordt geïnformeerd.

Een uitgebreide methodologische verantwoording over ons jaarlijkse verantwoordingsonderzoek staat op onze website: www.rekenkamer.nl/verantwoordingsonderzoek2016, onder 'Over dit onderzoek'.

Voorlichting

Afdeling Communicatie

Postbus 20015

2500 EA Den Haag

telefoon (070) 342 44 00

voorlichting@rekenkamer.nl

www.rekenkamer.nl

Omslag

Ontwerp: Corps Ontwerpers

Foto: Corbis/Hollandse Hoogte

Den Haag, mei 2017

